

БИБЛИОТЕКА ГЛАВНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

ИЗДАТЕЛЬСТВО ГЛАВНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

НАШ ПРОМЕТЕЙ

3 ПЕРИОДИЧЕСКОЕ ИЗДАНИЕ
УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

УЧЕБНО-НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

Бібліотека: „Новий Світ,” Ч. 3.

Ветивайте кайдаки порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!

Т. Шевченко.

NATIONAL LIBRARY
CANADA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

НАШ ПРОМЕТЕЙ.

З нагоди столітних
уродин Т. Г. Шевченка.

Збірка статей:

НИКЛАВ
НИКЛАВ
НИКЛАВ

М ІВ. ГНИДИ:

1914.

PG3948

S51

N229

M. McBreen

Евген Гуцайло.

Наш Прометей.

В соті роковини уродин Тараса Шевченка.

Колись давно, дуже давно, — так оповідає одна грецька легенда, — жив оден півбог, богочоловік, прозваний Прометейом.

В тих часах люди не знали ще, що таке огонь і дуже бідували. Прометейові серце краяло ся з жалю ізза того, що люди так дуже карають ся без огню. Він не міг дивити ся на їх нужду і одного разу рив з неба троха огню та дав його людям. А огонь до того часу був лиш в небі; лиш боги мали його; через те огонь був святою річю. Коли вже люди мали огонь, тогди їм стало легше жити. Огонь дав їм мудрість; бо при помочи огню люди могли не лиш нагрівати ся, але мали красну їду і могли вдосконалювати свої різні винаходи.

Людям стало ліпше, але Прометейови прийшло ся дуже гірко відпокутувати ту

і його любов до людей. Боги заборонили йому доступ до неба, як злодійови, та ще прикували його до скали десь там в кавказких горах, а круки все а все мали довбати його тіло. Боги наділили Прометей безсмертем на те, щоби поранене тіло круками все відростало, щоби круки все мали що довбати, і щоби Прометей вічно мучився.

Вкарали боги Прометей не так за те, що він дав огонь людям, а за те, що він тим огнем зробив людей мудрішими. Боги боялися мудрих людей, бо, — так казали вони — коли люди будуть мати огонь, то вони стануть мудріші від богів, і поскидають богів з неба а сами заведуть собі небо на землі. Перестануть слухати богів і самі стануть богами. І єще ось до тепер карається оттой Прометей десь там в кавказких горах. Так оповідає грецька Легенда.

Кожний нарід має свого Прометей. Коли один з народу приглянеся до способів життя свого народу, пізнає чого його народови треба, і піднесе відважно свій голос, щоби збудити свій народ до кращого життя — коли той відважний чоловік заговорить своєму народови про те, як йому видобути ся з його недолі, коли вкаже йому

му дорогу і способи, як позбутися того, що гнете цілий нарід, — от той чоловік стає героєм, стає Прометеєм. Бо те його творче слово, котрим він будить народ, є тим небесним огнем Прометея.

Від давня вже ціле суспільство складалося з двох верств. З одної верстви, котра панувала, і з другої, котра робила на панів. А що тих, котрі роблять на панів, є сотки тисяч більше від панів, через те уважаєся ця більшість народом. Бо лише ті, котрі працюють, вдержують цілий народ. Вони вдержують мову народу, звичаї, народне господарство, майно, словом все, чого треба, щоби існував якийсь народ.

Наш український народ вже здавна давня становив все ту другу верству. Він все і все був тим, котрий працював на других. В давнині наїхали в ту країну, де жив наш народ Нормандці, і завели панованє над нашим народом. Ті наші колишні князі і королі, котрих так дуже хвалять всі націоналісти, не були нічим иньшим, а звичайними завоювниками, котрі страшно карали наш народ. Історія нашого народу не є така гарна, як оповідають в школі. Она від найдавніших часів до се-

годня записана кривавими буквами на плечах нашого народу. Наші князі всі збільшеними чи меншими виїмками були звичайними опришками, які страшно карали наш народ. Треба лиш нагадати нашу сьвяту Ольгу, як то она спалила оселі дерев'ян за те, що они вбили її чоловіка. А її чоловіка вбили тому, бо він катував людиний за те, що они не спромагали платити податків. А чим більше такий князь, чи король, знущав ся над народом, тим більше величали його. От Ольга та, яку тепер певно повісили би за підпал багатьох сіл, з сьвятою, а темні люди ще й молять ся до неї. А перечитайте Франкового „Захара Беркута” то знайдете дуже гарний образ опришка князя, котрий в страшний спосіб знущав ся над народом. Те саме було і за гетманьщини, лиш троха- троха не так мучили людей.

А що наш нарід перетерпів за пановання польської та московської шляхти, то того і на волові шкірі не списав би. Ціла історія нашого народу є історією мук і сліз.

Через таку нужду, через такий гнет, вбивали пани у народі всі прояви кращої

думки. І ми видимо, що нігде ще невільники не вродили великого поета, великого духа. От через такий гнет нашого народу він не міг видати з себе ніякого більшого талану, о цного такого Прометей, який би збудив був наш народ. Бо гнет здавлює всякий талант. Правда, показався був Хмельницький, але він був вихованим в шляхоцькій домі, він не знав, що то нужда, і хотів в ньому бунтувала ся думка проти понехтовання народу, то той бунт мав в него зівсім не народні причини. Йому вібрали були його шляхотський хутір, от він і бунтував ся. Його бунт був більше місцею, чим Прометейовим огнем.

Аж 1814. року просто чудом дістає ся бідний хлопець. — хлопець, котрий виріс в нужді найгірших злиднях панщини, — той хлопець дістає ся в вищі круги суспільства, пізнає краще життя і в його 'заболіло серце за тим народом, з якого він вийшов. Йому дивно стало, чому то одні живуть в роскошах а другі мільйони людей, так страшно карають ся нуждою. Доки ще був хлопчиною, доки сам був ще нуждарем, він не мав поняття про те, що є на світі якесь краще життя. Але коли принадково поку-

шав другого життя, він не розпаношив ся і не забув за народ а відразу мозок його запалав одною думкою: Всьой нарід повинен мати таке саме житє. І він той панщизняк звертає ся вперед до бога, бо його змалку вчили звертати ся до нього, — та таке каже до него:

„На праведній твоїй землі
Ми в раю пекло розвели!
А в тебе другого благаєм . . .
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм”.

Ви знаєте, хто він той наш Прометей!
Се той син панщизняка Тарас Шевченко.
Він відчув глибоко той біль, який завдавали круки пани нашому народови, і кидає народови іскру огню, іскру бунту проти визиску, проти попівського зитуманеня:

Защо-ж тебе, сьвіте брате,
В твоїй добрій теплій хаті
Оковано, одурено, кадилами окурено,
Баграницями закрито і розп'ятиєм добито?!
Не добито! Стрепени ся!
Просьвіти ся! Будем, брате,
З багриниць онучі драти.
А з кадил — люльки курити,
Явленими піч топити,
Кропилами будем, брате,

Нову хату вимітати!"

Він, панщизняк, коли побачив, що є ще красше жите від панщизнявго, він відразу зрозумів ту страшну різницю двох верств людей: панів і робочого люду. Йому не спромогло красше жите засліпити його зору і він аж настрашався, коли побачив своє село новими очима:

„Чорніщі чорної землі
Блукають люди! Повсихали
Сади зелені, погнили, —
Біленькі хати повалились,
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло!
Неначе люди подуріли!
Німі на паньщину ідуть
І діточок своїх ведуть.

Пого здійсмає страх, що люди можуть терпіти те все і каже, що они хиба подуріли. Бо певно, коли би мудрі були, то не пішли би на паньщину. Він дивить ся на вкруг себе і каже до бога:

„Розбійники, людоїди правду поборолі;
Осьміяли нас славу і волю!
Люди стогать у кайданах,
Не має з ким взятись розкуватись,
Одностайне, односердно стати
За евангелію правди,
За доброї люди

Боже боже! Чи то-ж і не буде?

Чи настане великий час великої кари? . . .

Він наш Прометей, вихований іде думками тих часів, коли то люди вірили в спасів, в те, що одиниця може підвести народ, може освободити народ. Він не знав ще тої нової науки, що не одиниці, не один який герой, а всьой нарід мусить підняти ся, щоби спасти себе. От через те він звертає ся дуже часто до бога, котрого він сам не любить за те, що він дивить ся на той страшний визиск і не каже нічого:

„А ти всевидюче око.

Чи ти дивило ся з висока,

Як сотнями в кайданах гнали

В Сибір невольників сьвятих?

Як мордували, розпинали

І вішали? А ти не знало?!

І ти дивило ся на них!

І не осьліпло?! Око, око!

Не дуже бачиш ти глибоко!

Він називас сьвятими тих політичних вигнагців, яких пани засилало в кайданах на Сибір, а тих сьвятих яких тримають люди на стінах, тих „явлених” каже: „Явленими під топити . . .” бо ними лиш людям голови затуманюють.

Та любов до покривдженого народу проявляє ся у Тараса у кождім його сти-

ху. Про себе майже не дбає, бо:

„Мені однаково, чи буду
Я жить на Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині
Однаковісенько мені
В неволи виріс між чужими
І не оплаканий своїми
В неволі плачучи умру
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину”

Але інтерес народу, інтерес України він
ставить далеко, далеко вище себе самого.

„Та не однаково мені
Як Україну злії люди
Присплять лукаві і в огні
І окраденую збудять!
Ох, не однаково мені!”

Не однаково йому, бо він палає огнем
любви до свого народу. Він видить страж-
даня свого народу, видить як ради того,
щоби вбрала є каньська дитина, то пани
шкіру здійсмають з людей:

„Латану свитину з каліки здійсмають,
З шкурою здійсмають, бо нічим обути
Панят недорослих. А они розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію в військо віддають.
А онде під тином

Опухла дитина голодная мре
 А мати пшеницю на панщині жне!
 А он бачиш? Очі, очі!
 На що ви здали ся?
 Чом ви змалку не висохли?
 Слізми не злили ся?
 То покритка по під тином
 З байстрам шкандибає.
 Батько й мати відцурались
 Й чужі не приймають,
 А панич не знає,
 З дваццятою недолюдок
 Душі пропиває!

Пани зрозуміли добре вагу запальних
 слів крепацького сина, і за те, що він ки-
 нув искру огню між свій пенєволений на-
 род, віддали його на Сибір за уральські гори
 у салдати, щоби там під надзором царські
 шпиги довбали його душу. Бо він небез-
 печним був для богів-панів, які живуть со-
 бі в земнім раю. Цього огненній слова могли
 запалити пригнетений народ, народ міг
 стати мудріїшим і прогнати панів з раю.
 Бо він не може погодити ся з тим, що:

„Даш ти, господаєдиний,
 Сади панам у твоім раю,
 Даш високії палати!
 Пани-ж неситії, пузаті,
 На рай твій, господає, плюють,

Заперши ся собі в палатах.
 А нам дивитись не дають
 З убогої малої хати!

І не помилили ся пани, на вигнанню
 видовбали його здоров'я, а коли вже Шев-
 ченко був зломаний хоробою, тогди пусти-
 ли його на волю. Знали пани, що зломаний
 Прометей не піднесе вже більше бунту
 проти них. Пустили тогди, коли вже не бу-
 ло у него надії на житє. Пустили на те,
 щоби він сам зайшов до могили. Бо не ми-
 нулс і три роки, як зломаний пани Про-
 метей пішов там де:

„Не має там власти, не має там кари!
 Там сьміху людського і плачу не чуть...“

А ми до сьогодня живемо тим огнем на-
 шого Прометея. Він горить у нас все, та
 хоть проминуло вже 52 роки від того часу,
 коли він покинув нас, ми носимо його огонь
 і роздуваємо його все ширше і ширше, що-
 би сповнилось його бажанє, щоби по всьо-
 му сьвіту огневу орду розпустити:

„Нехай червоніє, червоніє,
 Полум'ям повіє!

Нехай знову рига змий,
 Трупом землю криє!“

Бо сьвятий для нас його заповіт.

„Кайдани порвіте
 І вражою кровю волю окропіте!“

Сего року 25. лютого с. ст. минає сто літ, коли народив ся наш Прометей. Се вже не легенда, се дійсний творець огню за висвобоженя народу, се наш Тарас Шевченко, син панщизняка, син нужди. Дволякого життя зазнав він: і наймитом був і вольним був, але ані одно ані друге не вбило в него любови до народу. Не те дієть ся тепер. Теперішні наймити не всі хочять пробудити ся, щоби „Вражою кровю волю окропити“ а ті, що жіють на волі, так звана інтелігенція, пані пани і підпанки, не то, що не будять народу, не то, що не люблять народу, але ще за помочію імени Шевченка обдурюють покрив'яений народ. Обдурюють народ так само, як попи іменем Христа обдурюють, кадилами окурюють і Христом:рознятієм добивають.” І они, ті українські пани, сьвяткують сего року уродини Тараса так само, як попи сьвяткують воскресеніє Христа. Але не на те, щоби збудити народ, бо они, як казав їм Шевченко, той Шевченко, котрий зі щирої душі ненавидів їх, бо они люблять, як він казав:

„на братови шкіру а не душу!“
они сьвяткувати будуть сго на те, щоби

при помочи імені Шевченка ловити на-
рід, щоби затулювати нарід, щоби не-
сказати народови правди, щоби легше бу-
ло жити з царою. Понам несе народ кн-
иші і грони за те, що они сьвяткують воскр-
есенє Христа, а національним панам
треба народнього довіря, щоби прохати
ся до панського жолуба. От панцо сьвятку-
ють наші пани Шевченка.

Робочий Народе! Ти спля-
миш волю твого Прометея,
твого Тараса, коли ти підеш
сьвяткувати його уроди-
ни в купі з панами, в купі
з національними попами, бо він,
Тарас Шевченко, той Твій Прометей. не-
навидів тих „паненят” зі щирої душі.
Чи ти, поневолений народе, підеш на сьвя-
то рівно стими, котрі клювали як круки
душу твого Прометея і ще доси клюють
тебе, або підводять ще більшим крукам.
щоби клювали? Чи ти сьвяткувати мені
Шевченка з тими людьми, котрі призна-
ють теперішній лад, якому з погордою кли-
вав Шевченко.

„Слава, слава!

Хортам і гончим і псарям

І нашим батюшкам слава!”

Чи ти народе годен сьвяткувати
Шевченка рівно з „хортами, гончи-
ми і псарями”?

Ні! В кого лишилася хоч наймен-
ша іскра того огню, який кинув нам наш
Прометей, дрібка сьвідомости його мук за
варід, того нога не стане там, де наці-
йональні попи, наші пани, своїми пи-
ками будуть перекручувати Промете-
йову науку і вибирати будуть з неї те
лише, що зваблює нарід а не проти-
вить ся панам.

А ми хоч не маємо стільки засобів,
щоби відсьвяткувати уродини нашого Про-
метея гучно, з музикою та сьпівами та ще
з якими витребеньками, бо ми бідні, як ко-
ні на припоні, то мліїшче буде Шевчен-
кови те, коли ми самі, не в снільці з його
ворогами, згадаємо його так, як він казав:

„Не злим тихим словом . . .”

Ми все сьвяткуємо твій день,

Великий наш герою!

Бизвольний клич лунає в нас,

Твою сповняєм волю.

Слова твої несуть ся в сьвіт,

Мов хвилі сильним дзвоном;

„Обійміть, ся братя мої” —

Ставляємо законом.

Обніміть ся-ж брати мої,
 Хай рівний з рівним стане,
 Хай визиск, здирство пропаде,
 Хай рай братів настане!
 Хай рівне право буде в нас
 На працю, хліб, на радість,
 Поняте „пана“ хай буде
 „Слуга“, „ла... й“, „панок“, „магнат“ —
 Варварські синоніми
 Письких людей що мріють ще
 Про невольничі тіни.
 Чи плямить же їм людський рід
 Раз-враз до суду-віка?
 Найвисший час піднять ся нам
 До ролі чоловіка!
 Сьвяткуймо розум людини,
 Почування хороші,
 Сьвяткуймо працю ума й рук
 А не мертві гроші!
 В кого-ж за сильно розвинувсь
 Істинк... віра-шуліки,
 У кураційний дім із ним,
 Де умови каліки.
 Так каже розум і чуте,
 Так каже людська гідність,
 Лиш так в суспільстві заснуем
 Сьвятую братську єдність.
 А з тим Україну розкуем,
 Привернемо їй волю,
 Пригнетеним братам дамо
 Належну їм рай-долю.

Ось так сьвяткуємо Твій день,
 Великий наш герою!
 Твоя ідея се нам клич
 До праці і до бою!

Селянська біда, в перші пол. XIX в.

Таку біду наш нарід перетерпів за пановання українських князів та королів і польської та московської шліхти.

І за те, що Т. Шевченко кинув іскру, огню, іскру бунту між свій поневолений народ, проти визиску та полівського туманення, пани віддали його на Сибір за уральські гори у салдат, щоби там під надзором царські шпиги довбали його душу. Бо він не безпечним був для богів-панів, які живуть собі в земнім герою.

В. Виннеченко.

Чий Шевченко?

Люди, для яких слова „соціалізм”, пахнуть так, як чортови ладан, люблять говорити: „Наші соціалісти стараються зробити Шевченка своїм.”

Мене зацікавило це питання, чи мають рацію ці вороги соціалізму. І здається, мають!

Розуміють ся, Шевченко не належав до ніякої партії. За його часів Україна ще не доросла до поділу суспільства на виразні класи з політичними представниками їх — партіями.

Але у Шевченка були і політичні, і філософські, і моральні ідеї. Кожда ідея, як і все на світі, має тенденцію до розвитку до консеквентного продовження себе все далі, та далі.

До чого-ж могли розвинути ся ідеї Шевченка? І які були ці ідеї?

Перша, найголовніша ідея Шевченка ґрунт його політичного й філософського світогляду — це з протест проти експлуатації людини людиною, одною суспільною

групою другою, протест проти панів, паншів, царів, жандарів і великих індивідуальних та громадських катів. Це ідея доводить його до тюрми, до заслани, до довголітніх страждань. Вона-ж лежить основою його „Мановіту“.

„Поховайте та вставайте,
кайдани порвіть
і вражю, алою кров'ю
волю окропите!“

Я хотів би спитати: чи є ця ідея в ґрунті програм великих панських „демократичних“, „християнських“, „національних“ та великих інших партій, крім соціалістичної?

Не для полеміки, не для того, щоб застидати кого небудь питаю я зорсім щирості і поважно. Чи є ця ідея в основі діяльності цих партій? Ні! По великій щирості: ні! Не цільовите знищення експльоатації і завданем не соціалістів. Не знищення панування одної класи над другою, не внесення великих форм катування з їхньою метою. Сього лише соціалісти ясно і виразно домагаються.

А коли ця ґрунтовна Шевченківська ідея — рвання кайданів — не є ґрунтом,

основово сучасній, то що-ж значать їхні
дементалізація якієсь народні права і т. п.?

Се значить, що ці партії, підлягаючи
законові розвитку, не можуть уже стояти
за ті форми експлуатації, які віджили свій
вік. Вони стояли за інші, більш делікат-
ні, модерні, зміннені різними „народними
та національними правами“. Змінювати
форми експлуатації, це доводити експлю-
атованих до того, щоб вони встали, пор-
вали кайдани і вражкою, злого кровю долю
окропили, — от — мета і завдання, і всі
„святі“ ідеали сучасної партії!

Нехай скажуть представники цих іде-
алів, чи стоять вони за право власности
на звариця продукції, за власність землею,
фабриками, майстернями і т. п.? Розумі-
ють ся, стоять!

І нехай також скажуть по щирості
(не нам, а самим собі!), чи міг би Шевчен-
ко стояти за те, колиб дожив до наших
часів? Чи міг би він обороняти н і д е т а-
в у, найголовнішу фазу сучасної експлю-
тації, поневолення і катування? Та сеж, влас-
не, ті кайдани, які насамперед мусять хо-
тіти порвати кождий чесний чоловік і по-
неволеній!

Чий же в такому возумінію Шевченко?
Нам ще можуть сказати: „А згадайте, що
говорив сам Шевченко:

„Обніміте-ж, брати мої,
найменшого брата“.

Хіба се не проповідь погодження клас-
не проповідь з'єднання всіх суспільних сил
України проти спільних, національних во-
рогів?”

Ні, се не така проповідь! Шевченко не
був таким дурним, яким би хотілось деко-
му його зробити. Він знає, що пан, котрий
на панщині виснажує свого мужика, не об-
німеть ся з своїм наймитом. „Царі, псарі, ка-
ти“, як він називає всяких експлуаторів,
не обнімуть ся з своїми рабами.

Се Шевченко знав і не міг проповіду-
вати таке безглузде.

Ні, йому ходило о те, щоб люди оз-
броєні знанням, досвідом, всіми придбаня-
ми людської культури, пішли на поміч в
боротьбі поневоленого, найменшого брата.
І, розуміється, він не міг би проповідува-
ти часткову, мізерну компромісову поміч.
Не міг би він проповідувати обняти сього
брата, і в сей же час витягнути у нього
з кишені гаманець з останніми грошима.

А хіба цього нема? Хіба який небудь д. Кушнір, редактор „Нової Буковини”, органу нац.-демократичної партії, не є такий сваток, що обнімає найменшого брата, а сам витягає у нього гаманець? Хіба се індивід не висилає з „Неньки України” на експльоатацію тисячі найменших братів, маючи за се з кожної дуні поважну платню? І хіба сей кешеньковий злодій не вихваляв і не буде вихвалити Шевченка? Чи може він не стоїть за Україну, за „святі національні, народні права” в своїй газетці?!

А хіба мало таких Кушнірів, гієн, які аж півнять ся від побожности, коли сходить мова про Шевченка?

Власне, Шевченко звертає ся до старших братів, а не до гієн і кешенькових злодіїв, не до Юд, які лобзанєм за трицять сребрянників продають Христа і розпинають його по Америках та прусах.

Шевченко мав на увазі інтелігенцію. чесну, переняту дійсною любовю до найменшого брата, ті тисячі молодих людей, які за сю любов, за належність до соціалістичних партій іншли в Росії на муки. Він мав на думці тих інтелігентних

людиї, які скрізь по всьому світі за любов до найменшого брата терплять пересльдування з боку урядів, з боку суспільства, з боку гість і злодіїв, для яких власність є святиною.

Чий-же, — я питаю, Шевченко?

Шевченко — по духу своєї лютої, болючої ненависті до кайданів, в якій би формі вона не була, по духу своєї жагучої, всевідланої, негасимої любові до покритих, пригноблених, — по тенденції, яка міститься в ньому — неухильно, невідмінно мусять наскати соціалістичні, великому вченю розривання кайданів і окроплення кровю ворогів волю всіх рабських і ще ненарождених рабів та поневолених.

*

*

*

Ч. Л.

Тарас Шевченко.

Дня 26 лютого 1914 р. минає 53 роки від смерті великого борця, що гордо ставив чоло сильним цього світа, що цілий свій вік боровся за свободу своїх братів та

громами кидав на тих, що на бідний люд наложили кайдани, 53 роки минає від часу, як замовкло його огненне слово, що одних проневолювало скреготати зубами зі злості, других підносило, загрівало, перло до боротьби. Тих 53 роки — який великий час, скільки переміни! Скільки стратили ті, що в їх руках спочивала доля-недоля робітника-наймита, а скільки то здобули ті безправні, випикувані віками невольники наймити. А зискали, бо борються, доборюються; — здобули дещо і все ще добувають. І будуть бороти ся, не спочинуть, доки мацуха доля не усміхнеть ся їм, так як усміхала ся вона, як мати до тих що безправно жили на кошт других. За тих 53 роки рід коли помер наш борець, **Тарас Шевченко**, той самий Шевченко, що сам на своїй счині відчував безправне своє становище, становище вічного наймита, становище підданого — від того часу, кажемо, робітник, безправний наймит осягнув те, о що Шевченко головню боров ся, осягнув те, що його признали в державі також чоловіком з рівняючим голосом.

З великих людей, що збогатили нас, звичайно людей, широкими думками а тим

самим влили в наші серця запал та віру в успіхи нашої боротьби. Шевченко буде для нас, робітників, усе малим, усе великим, таким, що його треба поважати, треба й любити. Для нас, робітників, усе являють ся дорогими люди, що не лиш словами кликали до боротьби, але й самі бороли ся за нашу справу, не лише знали з книжок, що терпить безправний наймит, але й на своїй власній шкірі рахували панські заґаї. А таким борцем був Шевченко, тому й ми робітники, найбільше й маємо право до нього, ми, що, як він, потом-кровю працюємо на других, які як на сьміх, кидають нам у руки те, що їм зі стола впаде, ніби тоту нужденну плату, що її доста на те, щобн вмерти, а далеко не доста, щоб з неї вижити.

Ми ще раз повторюємо, що коли не цілком, то ще найблизше до нас належить Шевченко. А кажемо се тому, що тепер Шевченка уважають приятелем і пророком тих, з якими він боров ся, на яких тепер, коли-б він жив, кинув би проклонем. Тепер його вже вихвалюють самі пани, з якими він цілий вік боров ся. Його підносять під небеса, уважають його своїм ті панички та

підпанки, прихильники ворожого для народу уряду, хоч хто тільки прочитав коли Шевченка, той відразу міг помітити, що з ким як з ким, а з такими людьми. Тарас не мав нічого спільного. Тоті люди осміляються навіть опоганювати пам'ять Шевченка. Що тронки підходять під їх погляди, те притьмом підносять; що далеке від їх думок, що більше, або цілком противне їх поглядам, те вони просто викидають. А як хто їм закине, то все таки так не годить ся робити, починають крутити-вертити, що в їх оцінці Шевченко входить мало що не сьгоднішній християнський соціал, мало що не паніст або прихильник зазкорузлого урядництва. А що вже робить ся в школі, що ті бідні ученики мусять учити ся про Шевченка! Чого то вони не мають довідати ся про нього?

Другі, націоналісти, підшуковують у Шевченка своїх власних думок, які вони тепер розсевають між своїми прихильниками. Про огнисті протести Шевченка проти своїх же гнобителів та гетьманів, що задля особистих справ на свою користь торгували з нещасним людом, вони замовчують, або мимоходом згадують, як їм тре-

ба сказати дещо про „панів-Ляхів“ аб
німецьку крамолу. Оцеї люди люблять на
більш поезії Шевченка з перних часів, ко
ли Тарас осьнівував козаччину, хвалив
гетьманщину та яркими красками змальо
вував картини з гайдамаччини, що розира
вила ся з Ляхами.

І радикали, тоті заступники малої по
сілости мужицтва, „також соціялісти“, як
воли себе люблять називати з часта — не
хотять лишити ся позаду нинішніх. Після їх
думки, Шевченко то таки мужик-радикал.
у мужицькій одежі, в мужицькій шапці,
ще бракує йому хіба на грудях медаля.

Нехай собі здорові забігають Шев
ченка в члени своєї партії й клерикали і
націоналісти, і радикали. Заказати сього їм
не закажеш. Та ми вважаємо се безпардон
не причисляюванс Шевченка в члени од
ної з тих трох партій, що найменше...
некультурним. Так панам робити не яло
ся. Добре! Генії є властністю цілої нації;
ціла нація без ріжницї партій мусить його
величати за його талан, зате, що він геній
Але припоровувати думки генія до своєї
політичної програми, воювати ними, пе
рекручуючи пераз слова, а й зле поясню-

ючи його цілі думки — се вже, вибачте,
— негарно, некультурно. . .

Нам конче треба було про се заговорити, бо-ж у нас культ (пошанованя пам'яті) Шевченка чим раз більше ширить ся, з року на рік святкують його пам'ять вечерницями зі сніванням, промовами, декламаціями в чорнім одію, нераз і в фраках та білих рукавичках — по сальоновому сказати. Такі вечерниці не мають глибокого значіння, тому, що люди йдуть на них більше тому, що „випадає“, ніж що відчувають справді потребу. бодай раз у рік пригадувати ся над тим, що таке Шевченко для нас, — для цілого людства. Творів Тараса не знають, не читають, а як і читають, не стараються зрозуміти. Їм досить, як скажуть собі, що се, або те „файно“, а друге навіть „чудове“. Не диво, що в нас на вечерницях, де б вони й не були, можна почути такі промови, яких кому коли треба до політики, чи навіть до особистих справ. Публіка однаково илеще, однаково тішить ся...

Щоб нас зле не зрозуміли та щоб прочитавши отсі рядки в один голос не крикнули: „Ади, які соціалдемократи ро-

зумні, вони гадають, що Шевченко со-
 ял демократ, вони нам дорікають, що маємо Шевченка за чоловіка з нашої на-
 тії, а самі раді-б його підтягнути під сво-
 „доктрику“. В нас ніколи ніхто не причи-
 ляв Шевченка до соціалдемократів, ніхт-
 й не думас його туди зараховувати. Ми
 добре знаємо, що Шевченко ніколи не бу-
 соціалдемократом, а й соціалістом, а на-
 віть свідомим революціонером. Кажемо
 „свідомим“, бо всі його революційні вір-
 ші були впливом його надмірно чуткого
 людського серця, а не холодного розуму.

Ми, соціалдемократи, славимо Тараса не за те,
 що він, „мав би бути соціалдемократом“, а за те, що
 він загалом великий поет, — з ссїбна-ж. що він спів-
 вець безправних наймитів-кріпаків. яких колишня
 доля так дуже подібна до долі нашої, долі безправ-
 них наймитів-робітників. Він нам дуже близький, бо
 відчувши на собі чуже ярмо, як відчуваємо його
 нині ми, сказав світові в чудових віршах, як жили
 отсе ті нещасні безправні. Він нам дуже милий тим,
 що ціле своє життя боров ся з неволею. що в ній
 потопали мільони братів його наймитів-крепаків —
 як боремо ся сьогодні й ми, хоч інакшими засоба-
 ми. Він нам дуже дорогий тому, що з цілої душі
 ненавидів усіх, що угнетали других, що забирали
 їм волю, карали, убивали, Він такий нам рідний іще
 й тому, що ми його розуміємо, розуміємо ліп-

ше ніж хто другий, бо ж ми день-удень перебуваємо (хоч під иншою формою) ті злидні, про які так гарно згадує.

Ось за що ми цінімо безсмертного Тараса та вихваляємо його.

Ось чому в роковини його уродін та смерті згадуємо ми його ім'я з пошаною й у товариствах і наших часописах.

Чим став би Шевченко, коли-б він жив тепер, сказати на певно не можна. Ми знаємо, що Шевченко для нас, робітників, заховавби серце добре, серце чуле, як його мав він колись до крепаків. Ми знаємо, що він і ділом і словом боров би ся за визиск — як боремо ся ми. Ми знаємо, що не на панським боці станув би Шевченко, а по боці покритих джентльменів. Ми того певні!

Та що Шевченко спочував уже тоді боротьбі соціалістів, що сиділи на каторзі в Сибірі, на се доказом його „Сон“, де він заохочує закованих у Сибірі „політичних“, щоб не ховали своїх дум, а розсівали їх далі, бо з тих дум зійдуть і рости муть і вийдуть з них люди. За для його душі охочої до боротьби проти гнету, кличемо ми й усе кликатимемо: „Честь твоїй великій душі, Тарасе!“

Виїмки з творів Тараса Шевченка.

Мені тринадцятий минає,
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було —

Мені так любо, любо стало,
Неначе в бога . . .

Уже прикликали до паю,
А я собі в бурянї
Молю ся богу; і не знаю,
Чого маленькому мені
Тогдї так приятно молилось,
Чого так весело було.
Господне небо і село,
Ргня, здаєть ся, веселилось,
І сонце грїло, не пекло.

Та не довго сонце грїло,
не довго молилось;
Запекло, почервонїло
І рай запалило.
Мов прокинув ся, дивлю ся:
Село почорнїло.
Боже небо голубеє
І те почорнїло.
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята;
Обернув ся я до хати —
Нема в мене хати:
Не дав мені бог нічого!
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози . . . А дївчина,
При самій дорозї,
Не далеко коло мене,
Плоскінь вибирала,
Та й почувла, що я плачу:
Прийшла привітила,

Утирала мої сльози,
І поцілювала...

Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Мое: лани, гаї, сади...
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

Бридня! а й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить:
Чому господь не дав дожить
Малого віку у тім раю!
Умер би орючи на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим,
Людей і бога б не прокляв!
О люде, люде небораки!
На-що здали ся вам царі?
На-що здали ся вам псарі?
Ви-ж таки люди, не собаки!
В ночі і ожеледь, і мрака,
І сніг і холод: і Нева
Тихесенько кудись несла
Тоненьку кригу по під мостом.
А я, ото-ж в ночі,
Іду та кашляю йдучи.
Дивлючись: неначе ті ягнята.
Ідуть задрипані дівчата,
А дід, сердешний інвалід,
За ними гнеть ся, нкандибає
Мов у кошару заганняєт їм.

Чужу худобу... Де-ж тей сьвіт?
 Іде правда? Горе! горе!
 Ненагодованих і голих
 Дівчаток, як ту отару.
 Женуть, „последній долгъ отдать“,
 Женуть до матери байстрюк! —
 Чи буде суд? чи буде кара
 Царям, царятам на землі?
 Чи буде правда між людьми?
 Повинна бути! бо сонце стане
 І оскверенну землю спалить.

Як-би ви знали, паничі.
 Де люде плачуть живучи,
 Тс ви-б іділій не творили.
 Та ма-н б бо-а б не хвал-лї,
 На наші сльози сьміючись.

За-що, не знаю, називаєм
 Хатину в гаї тихим раєм:
 Я в хаті мучив ся колись.
 Мої там сльози пролились,

Найперші сльози! Я не знаю,
 Чи єсть у бога люте зло,
 Щоб у тій хаті не жило —
 А хату раєм називають!
 Не називаю й раєм
 Тої хатиночки у гаї
 Над чистим ставом, край села:
 Мене там мати повила
 І повиваючи сьпівала,
 Свою нудьгу переливала
 В свою дитину; в тім гаю
 У тій хатині, у раю.
 Я бачив пекло. Там неволя.
 Робота, тяжкая, ніколи
 І помолитись не дають.
 Там матір доброю мою,
 Ще молодую, у могилу
 Нужда та праця положила;
 Там батько, плачучи з дітьми
 (А ми малі були і голі).
 Не витерпів лихої долі,
 Умер на панщині, а ми
 Розлізли ся межі людьми,
 Мов мишинята. Я до школи
 носити воду школярам,
 Брати на панщину ходили,
 Поки лоби їм поголили;
 А сестри! сестри! Горе вам,
 Мої голубки молодії!
 Для кого в сьвіті живети?
 Ви в наймах вирости чужії,

У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, ви вмрете.
Мені аж страшно: як згадаю.
Отгу хатину край села.
Такії, боже наш, діла
Ми творили у нашім раю
На праведній твоїй землі!
Ми в раю пекло розвели,
А в тебе другого благаєм.
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо,
І їх сльозами поливаєм.
А може й те ще... Ні, не знаю
А так здається, сам еси...
(Бо без Твоєї, боже волі,
Ми б не нудились в раю голі!)
А може й сам на небеси
Сьмієш ся, батечку, над нами,
Та може радиш ся з панами,
Як править миром?! бо дивись:
Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть по-над ставом
Тихесенько собі купаксть
Зелені віти. Правда рай?
А подизи ся та спитай,
Що там творить ся у тім раю!
Звичайне, радість та хвала
Тобі единому сьвятому,
За дивнії твої діла...

Огтим бо й ба! Хвали нікому,
 А кров, сльози, та хула.
 Хула всьому! Ні, ні! нічого
 Нема сьвятого на землі!
 Мені здаєть-ся, що й самого
 Тебе вже люде прокляли.

Дивлю ся — в могилі усе козаки:
 Який безголовий, який без руки,
 А хто по коліна неначе одтятий;
 Лежать собі хлопці, мов у теплій хаті.

— „Дивися, дитино, осе козаки!“
Ніби мені каже: „На всій Україні,
Високі могили; дивися, дитино:
Усі ті могили — усі оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Осе воля спить.
Лягла вона славно, лягла вона в-купі
Знами — козаками. Бачиш, як лежить!
Неначе сповита... Туть пана немає:
Усі ми однаково на волі жили,
Усі ми однаково за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та бог його знає,
Коли-то те буде. Дивися-ж, дитино,
Та добре дивися! А я розкажу,
За-що Україна наша стала гинуть,
За-що й я між ними в могилу ляжу.
Ти-ж людям розкажеш, як виростеш, сину.
Слухай же дитино!..“

